جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، شماره ۲۱ ، زمستان۹۵
وصول مقاله : ۹۵/۳/۳
تأیید نهایی : ۹۵/۹/۶
صفحات : ۱۵۲- ۱۳۹

ارتقاء کیفیت فضایی پارک های شهری به منظور افزایش بهره وری اجتماعی و پیشگیری جرائم ناهنجاری مورد شناسی: پارک ملت شهر ایلام

دکتر حجت شیخی[۱]، حسن عباس‌نژاد[۲]، الهه حقانی[۳]

چکیده

کیفیت محیط شهری حاصل ترکیب پیچیده‌ای از عناصر کالبدی شهر، وجود فعالیت‌های شهری و عناصر طبیعی محیط بوده است. یکی از معیارهای ارزیابی کیفیت محیط هر شهر، وجود فضاهای سبز عمومی است، فضاهایی که شهروندان در آن بتوانند با ایمنی و آسایش خاطر با هم به تعامل و گفتگو بپردازند. امروزه یکی از دغدغه‌های اصلی طراحان شهری ایجاد فضاهای جمعی با هدف بالا بردن تعاملات اجتماعی شهروندان است. پارک‌های شهری به عنوان یکی از فضاهای جمعی علاوه بر ایجاد مکانی برای سپری کردن اوقات فراغت و سرگرمی، می‌تواند محلی برای حضور جمعی مردم و در نتیجه افزایش تعاملات شهری فراهم کند. اما سرزندگی پارک‌های شهری مستلزم دارا بودن کیفیت‌های فضاهای جمعی است که عدم وجود این کیفیت‌ها سبب متروک شدن این فضاها و در نتیجه ایجاد بستر مناسبی برای نابهنجاری‌های اجتماعی در شهر می‌شود.

هدف از این پژوهش بررسی و شناخت کیفیت فضایی پارک ملت و علل عدم استفاده آن از سوی شهروندان و نیز ارائه راهکارهایی به منظور افزایش بهره وری اجتماعی و جلوگیری از تبدیل شدن آن به فضایی جهت استفاده نامطلوب است. پژوهش حاضر در شکل مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی شامل بررسی کالبدی پارک و دستیابی به تصور ذهنی شهروندان از طریق انجام مصاحبه و پرسشنامه در بین شهروندان ایلامی صورت گرفته است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد نبود خدمات عمومی مناسب، ضعف در نورپردازی و مبلمان، وجود ساختمان‌های بدون استفاده، کاربری‌های ناهمخوان اطراف پارک، ورودی های ضعیف بیشترین تأثیر را در عدم استفاده مردم از این پارک داشته است. همچنین تصور ذهنی نامناسب و احساس ناامنی از سوی شهروندان، تأثیر بسزایی بر مولفه های سن و جنسیت داشته است. بنابراین با توجه به اهمیت و تأثیر اجتناب ناپذیر پارک ها و فضاهای سبز شهری در بهبود کیفیت زندگی شهری راهکارهایی جهت ارتقاء به منظور افزایش بهره وری اجتماعی و پیشگیری و کاهش جرائم ناهنجاری ارائه شده است.

کلید واژگان: فضای سبز، پارک شهری، کیفیت محیط شهری، تعاملات اجتماعی، ایلام.

۱- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه ایلام (نویسنده مسئول) hojat.sheikhi@gmail.com
۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه ایلام Hasanabasnezad@gmail.com
۳- دانشجوی کارشناسی معماری، دانشگاه ایلام haghani@gmail.com

مقدمه

کیفیت محیط شهری حاصل ترکیب پیچیده‌ای از عناصر کالبدی شهر، وجود فعالیت‌های شهری و عناصر طبیعی محیط بوده است.یکی از معیارهای ارزیابی کیفیت محیط هرشهر، وجود فضاهای سبز عمومی است، فضاهایی که شهروندان در آن بتوانند با ایمنی و آسایش خاطر با هم به تعامل و گفتگو بپردازند. اما گاهی ضعف کالبدی پارک‌های شهری، عدم دسترسی آسان، مکان‌یابی نامناسب و همچنین ناهمخوانی کاربری‌های مرتبط سبب عدم حضور گروههای مردمی می‌شود. پارک‌های شهری در شکل فضاهای مرده، علاوه براینکه بستر تعاملات اجتماعی و مکانی برای سپری کردن اوقات فراغت شهروندان نبوده، بلکه زمینه‌ساز نابهنجاری‌های اجتماعی در قالب فضاهای جرم‌ساز ظاهرمی‌شوند. بنابراین شرط اساسی برای اینکه یک فضای عمومی فضای شهری تلقی شود این است که در آن تقابل و تعامل اجتماعی صورت گیرد(رفیعیان و خدایی، ۱۳۸۹: ۴۶). فضاهای سبز در شهرها صرف نظر از بازده اکولوژیک، دارای آثار و تبعات مطلوب بسیاری در زمینه‌های اجتماعی و روانشناختی هستند؛ اما این فضاها در صورت عملکرد ضعیف مدیریت شهری می‌تواند زمینه‌ساز برخی از کارکردهای نامطلوب باشد(صالحی‌فر و علی‌زاده، ۱۳۸۷: ۱۹). نکته قابل تأمل این است که در امر برنامه‌ریزی، مکان‌یابی و طراحی پارک‌ها و فضاهای شهری علاوه بر امکانات و محدودیت‌های محیطی، به نیازها و خواسته‌های تمامی اقشار، سنین و گروه‌های مختلف اجتماعی نیز توجه شود. در نتیجه می‌توان گفت«بهترین پارک‌ها آن‌هایی هستند که به نیازهای اجتماعی، فرهنگی و روحی و روانی گروه‌های مختلف سنی و جنسی مردم توجه می‌کنند و فضایی جذاب، مطلوب و متنوع برای آنها فراهم می نمایند، به مقوله ایمنی به عنوان عاملی مهم و موثر در جذابیت پارک‌ها توجه نموده و امنیت اجتماعی را برای مراجعین تأمین می‌کنند»(محمدی و همکاران، ۱۳۸۶: ۹۸). در مقابل عدم دقت در طراحی، مکان‌یابی، توزیع فضایی، ایمنی، ارتباط با سایر عناصر و پدیده‌ها، فرهنگ بومی، فاکتورهای بصری و زیبایی‌شناختی می‌تواند زمینه ساز ناکارایی و اختلال در عملکرد آن‌ها شده و سبب اضافه نمودن باری بر مسائل و مشکلات شهری خواهد شد. پارک ملت شهر ایلام نمونه ای از پارک‌هایی است که به دلیل عدم ویژگی‌های یک پارک شهری همچون ناهمخوانی کاربری‌های اطراف، خدمات مرتبط و سرویس دهی نامناسب، نقاط کور و نورپردازی ضعیف و ... سبب عدم حضور گروه های اجتماعی و سرزندگی و ایجاد فضای مناسبی برای ناهنجاری شده است. بنابراین با توجه به اهمیت و تأثیر اجتناب ناپذیر پارک‌ها و فضاهای سبز شهری در بهبود کیفیت زندگی شهری در این مقاله تلاش می‌شود تا کیفیت فضایی پارک مذکور را از دیدگاه گروههای مختلف اجتماعی مورد بررسی قرار داده و راهکارهایی جهت ارتقاء به منظور افزایش بهره‌وری اجتماعی و پیشگیری و کاهش جرائم ناهنجاری ارائه دهد.

اهداف پژوهش

- بررسی و شناخت کالبدی و علل عدم استفاده شهروندان از پارک مورد نظر.
- پس از بررسی‌های انجام شده با در نظر داشتن نیازها و ضوابط معیارهای فرهنگی، اجتماعی و بومی، راهکارهایی در جهت افزایش کیفیت محیط برای استفاده بهینه و حضور همه گروه‌های اجتماعی، حذف نقاط کور و ایجاد زوایای دید مناسب و جلوگیری از تبدیل شدن آن جهت استفاده نامطلوب ارائه نماید.

پیشینه تحقیق

برنامه‌ای به عنوان پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی که از دهه ۱۹۸۰ در آمریکا مورد استفاده قرار می‌گیرد بر فضای قابل دفاع، قلمروها، نظارت طبیعی، روشنایی، منظرسازی، کنترل دسترسی‌ها، حمایت کاربری‌ها و نگهداری تاکید دارد(Clarke, 1997:89). استفاده از دوربین مداربسته در مرکز شهر گلاسکو و پارک‌های اطراف آن یکی از راه‌حل‌های مدیریتی بوده که اگر چه باعث کاهش میزان جرم شده است ولی از جمله پیامدهای منفی آن از دست رفتن حقوق بشری می‌باشد زیرا برای اکثریت مردم رضایت بخش نیست که در

محدوده‌های کنترل شده قرار گیرند و بسیاری از تعاملات اجتماعی در این محدوده‌ها عقیم می‌ماند(Fyfe, 1988 :8). در ساکرامنتو سانفرانسیسکو در پارکی که گروهی دایم‌الخمر آنجا را اشغال نموده بودند راه حل مسئولین انتقال بسیاری از درختان بسیار بزرگ و سایه‌اندازی بود که افراد مذکور در زیر آن جمع می‌شدند. این راه‌حل علاوه بر آنکه به حذف عناصر جذاب پارک انجامید باعث شد تا همان افراد در زیر درختان باقی مانده به طور فشرده‌تری تجمع یابند(Marcus and Francis, 1990). از رویکردهای دیگر تأکید بر طراحی مجدد و ارائه ایده‌های بهتری در جهت بهسازی پارک می‌باشد. نمونه‌های مورد مطالعه یعنی برایانت پارک نیویورک، اکسون پارک و بودکر پارک نشان می‌دهند که استفاده از تمهیداتی از قبیل تغییر منظر به منظور افزایش قابلیت رؤیت، افزایش فعالیت‌ها، کنترل ورودی‌ها و افزایش و تعریض دسترسی‌ها به گونه‌ای که امکان حرکت ماشین پلیس را بدهد، روشنایی بیشتر، بازسازی پرچین‌ها، حصارشکنی و نرده‌کشی در اطراف پارک موجب افزایش استفاده از پارک توسط افراد عادی و ترک بسیاری از افراد ناباب از پارک شده است(Carr et al, 1992). نکته قابل تأمل در اینجا آن است که تمهیدات طراحی انجام شده، سبب ترک افراد از پارک شده که خود به منزله انتقال معضل از مکانی به مکان دیگر است، بدون آنکه بستر رفتاری مناسب برای چنین گروه‌هایی ایجاد شود. علاوه برآن بسیاری راهکارهای پیشنهادی به دلیل تأکید بر معرفی کاربری‌های بسیار و بعضاً ناسازگار با پارک، افزایش قابلیت‌های دید و ایجاد مناظر بازعملاً استفاده گروهی دیگر، که پارک را مکانی آرام و دنج دانسته و برای فرار ازدحام و شلوغی زندگی شهری به پارک کشانده می‌شوند، را محدود می‌سازد. این نکته بر ضد مفهومی است که Jacobs (۱۹۶۱)، Young (۱۹۹۰) و Davis (۱۹۹۲) از فضای شهری دارند و آن را نهادی از زندگی شهری با همه تماس‌های مردمی، بی‌نظمی‌ها و تضادها می‌دانند. بدین لحاظ چالش مهم طراحی این است که چگونه می‌توان بین ایجاد امنیت، افزایش تعاملات اجتماعی مثبت و ویژگی پارک به عنوان نمادی از طبیعت با مناظری آرامش‌بخش، ارتباط مناسبی ایجاد نمود. بنظر می‌رسد باید نگاهی عمیق‌تر و دقیق‌تر به موضوع داشت و در پی راه‌حل‌های اساسی‌تری بود(امین‌زاده و افشار،۱۳۸۲: ۴۷). از تحقیقات صورت گرفته در زمینه پارک ملت ایلام می‌توان به بررسی اصول و معیارهای مکان‌یابی پارک‌های شهری(شیخی و همکاران ۱۳۹۲) اشاره کرد. در این تحقیق که از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی از طریق مشاهدات عینی صورت گرفته صرفاً به معضلات کالبدی همچون مکان‌یابی، دسترسی و کاربری‌های مرتبط با سایت در نظر گرفته شده است. باید توجه داشت که ایجاد پارک و فضای سبز به تنهایی برای جذب شهرو ندان و استفاده از این مکان ها کافی نبوده بلکه توان پارک های شهری در جذب مردم، متاثر از سیستم های رفتاری و عوامل کمی و کیفی متعددی است که می بایست مورد شناسایی قرار گیرند(محمدی و رخشانی نسب،۱۳۹۰: ۳۰).بنابراین متغییرهای فرهنگی و کالبدی بعنوان دو عامل مهم در استفاده از فضاهای عمومی موثرند(معینی،۱۳۹۰: ۵۴). لذا در این پژوهش علاوه بر بررسی کالبدی گسترده‌تر سعی در شناخت بعد رفتاری و چگونگی تصورات ذهنی شهروندان نسبت به این پارک شده است.

روش تحقیق

روش پژوهش حاضر، توصیفی- تحلیلی بوده و اطلاعات مورد نیاز این تحقیق از طریق مصاحبه و توزیع پرسشنامه و همچنین مطالعه طرح‌های جامع و تفصیلی شهر ایلام بدست آمده است. که برای دستیابی به چگونگی تصور ذهنی شهروندان و جایگاه پارک مورد نظر در این پژوهش از طریق پرسشنامه استفاده شده است. که شامل سوالاتی در زمینه استفاده از پارک‌های شهری، شناخت پارک مورد مطالعه همچنین محاسن و معایب پارک و علل عدم حضور شهروندان پرسیده شده است. جامعه آماری دراین روش شامل کلیه شهروندان شهر ایلام برابر با ۱۷۲۲۱۳ نفر می‌باشد. باتوجه به گستردگی محدوده مورد مطالعه و عدم امکان جمع آوری اطلاعات از تمام جامعه آماری، اقدام به نمونه گیری شد. برای برآورد حجم نمونه از دو روش مرسوم جدول مورگان یا فرمول کوکران استفاده می شود. در این پژوهش به منظور افزایش سطح اطمینان از برآورد

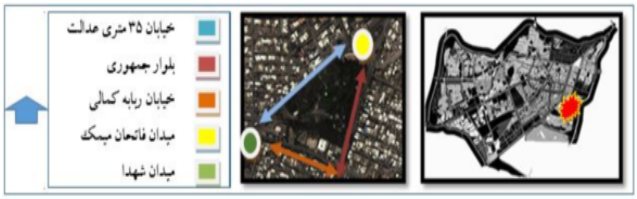
حجم نمونه، میانگینی از داده های بدست آمده توسط هر دو روش، مبنای کار قرار داده شد، که عدد ۳۸۳ با سطح خطای ۵٪ بدست آمد. به منظور اطمینان بیشتر افراد شرکت داده شده در این مصاحبه به ۳۹۰ نفر افزایش یافت. که از میان آنها ۲۱۸ نفر زن و ۱۷۲ نفر مرد در سه گروه سنی جوان، میان سال و مسن از میان شهروندان سطح شهر انتخاب شده اند. تمامی مصاحبه شوندگان اهل ایلام بوده و سکونت دراز مدت داشته اند، به گونه‌ای که دارای شناخت و آشنایی کافی با عرصه‌های عمومی شهر بودند. در نهایت تجزیه و تحلیل دادها و ترسیم نمودار با استفاده از نرم‌افزار Spss و Excell صورت می‌گیرد.

محدوده مورد مطالعه

پارک ملت ایلام که به پارک سراب نیز معروف است؛ از قدیمی‌ترین پارک‌های موجود در سطح شهر می‌باشد، که در محله سبزی‌آباد واقع شده است. این محله در حوزه استحفاظی شهرداری منطقه یک و در شمال شهر ایلام قرار دارد. این پارک از شمال با میدان فاتحان میمک، از جنوب با خیابان ۲۴ متری ربابه کمالی، از شرق با بلوار جمهوری و از غرب با خیابان ۳۵ متری عدالت(پارک) در ارتباط است. این پارک در مقیاس ناحیه عمل می‌کند.

سایت پارک ملت تقریباً از شکل هندسی مثلثی برخوردار است(شکل ۱و۲) و طراحی آن مبتنی بر توپوگرافی زمین انجام شده است. از شیب زمین برای ایجاد خطوط منحنی در مسیرهای حرکتی و یا فضاهای کاربردی بهره‌گیری شده و فرم فضاهای پارک در پیروی از ویژگی‌های سایت همچون مسیر رودخانه طرح ریزی شده است. بطور کلی می‌توان گفت استفاده از شیب طبیعی زمین و فرم نامنظم فضاها از ویژگی‌های فضای سبز این پارک به شمار می‌آید.

این پارک به نسبت بقیه‌ی پارک‌های موجود در شهر ایلام ازگونه‌های گیاهی متنوع تری برخوردار است که ترکیب زیبایی از فضای سبز را در فصول مختلف به نمایش می‌گذارد. طبق آخرین سرشماری انجام شده توسط نگارندگان در سال ۱۳۹۳، این پارک تعداد ۱۲۸۷ اصله درخت از ۲ تا ۴۶ ساله را در خود جای داده است. این درختان که از کهنسال‌ترین درختان ایلام نیز محسوب می‌شوند شامل ۲۵ گونه از جمله: چنار، انواع کاج، سرو، نارون، بید، زبان گنجشک، شمشاد، ماکلورا سفید، گردو، انار، توت، زرد آلو و ... می‌باشد(شکل۳).

شکل۱. موقعیت پارک در شهر
منبع: شهرداری ایلام

شکل۲. خیابان‌های اطراف پارک
منبع: Google Earth

شکل۳. منظر درختان پارک
منبع: نگارندگان

مبانی نظری پژوهش

فضاهای سبز شهری و اهمیت آن در فضاهای شهری

در گذشته تصویری محدود از فضاهای سبز و باز شهری وجود داشت، به طوری که این فضاها محدود به باریکه ای از آب، فواره، چند بوته گل و باغچه می‌شد. نداشتن چارچوب و رویکرد جامع در این خصوص باعث می‌شد که موضوع فضاهای باز و سبز شهری و تأثیرات آن‌ها بر ساز و کار آدمی به ندرت مورد توجه قرار گیرد. ولی در زمان حاضر اهمیت فضای سبز بر کسی پوشیده نیست، به ویژه اهمیتی که از نظر تفریحی و تفرجی دارد(لقائی، ۱۳۷۲ :۶۷) چنانکه در اغلب مطالعات بر پارک‌ها و فضاهای سبز شهری به عنوان عامل مهمی که می‌تواند کیفیت زندگی اجتماعی را ارتقا دهد، تاکید شده است.

امروزه رویکرد به فضای سبز در کلان‌شهرهای اروپایی، رویکردی تلفیقی از ساختارهای مدرن و به وجود آوردن حس نوستالژیک در این محیط‌ها است. ساخت و طراحی فضای سبز، از فضای کالبدی محض دور شده به طوری که امروزه براین فضا به عنوان مکانی مناسب که می‌تواند آثار

اجتماعی، فرهنگی و روان‌شناختی مثبتی داشته باشد، تأکید می‌شود(مدنی پور، ۱۳۸۷: ۸۸-۴۶). انسان در هر شرایطی روزانه به چند ساعت سکوت و آرامش نیاز دارد و این نیاز با فشردگی جمعیت در محل مسکونی و زندگی آپارتمان نشینی در آینده بیشتر خواهد شد بنابراین، ایجاد و توسعه فضای سبز شهری که انسان بتواند دست کم روزانه ساعتی را در آرامش و دور از هیاهو بگذراند، به صورت ضرورتی واقعی خود نمایی می‌کند(سعیدنیا، ۱۳۸۳: ۴۱). فضاهای سبز شهری به عنوان بخشی از فضاهای باز شهری، عامل اصلی در ساختار سیمای شهری، بهبود شرایط اکولوژیکی، گذران اوقات فراغت و تفریح محسوب می‌شوند، تا از این طریق بر کیفیت محیط زیست شهری بیفزایند. از سوی دیگر می‌توان گفت هدف اصلی در طراحی فضای سبز دستیابی به آثار اجتماعی و روانی آن در هرچه نزدیک‌تر کردن انسان و طبیعت به یکدیگر است. هر چند از کارکرد فضای سبز در ساخت کالبدی شهر و کارکرد زیست‌محیطی آن نیز می‌توان انتظار بازدهی اجتماعی و روانی داشت(تقوایی و شاهوردیان، ۱۳۸۲: ۴۱). بنابراین یکی از پیامدهای بسیار مهم فضای سبز کارکرد اجتماعی- روانی آن می‌باشد که رسیدن به این کارکرد مستلزم تغییر ساختار فکری نسبت به فضای کالبدی و ساختاری آن فضا در جهت برطرف کردن نیازهای اجتماعی- روانی شهرنشینان می‌باشد. هرچه پارک‌های شهری در جذب جمعیت و خدمات‌رسانی به مردم موفق تر باشد، بهره‌وری اجتماعی آن نیز ارتقاء بیشتری خواهد یافت.

برای این منظور ضروری است این مکان‌ها، واجد شرایط و معیارهای مدیریت پارک‌ها(ایمنی، امنیت، تجهیزات، تسهیلات، دسترسی راحت، سازگاری و هماهنگی و مدیریت فعال) باشند. اساساً هر چقدر فضاهای سبز عمومی با عرضه خدمات فرهنگی و اجتماعی حتی واحدهای اداری- خدماتی کوچک تلفیق و ترکیب گردد این امر با موفقیت بیشتری توأم خواهد شد(خلیل‌نژاد و کیانی، ۱۳۹۱: ۲۶). همچنین تمایلات، انگیزه‌ها و ترجیحات مردمی برای استفاده از فضاهای سبز شهری، مانند جستجوی تنوع و کیفیت و مطلوبیت احساسی، عامل تعیین کننده‌ای است که می‌تواند مورد توجه برنامه ریزان و مدیران شهری قرار گیرد. زیرا هر طیفی از جمعیت با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی ویژه خود، تقاضای تفرجگاهی ویژه‌ای خواهد داشت که باید در عرضه امکانات تفرجگاهی ملحوظ شوند(همان: ۲۶).

این نظر که فضاهای سبز شهری بر رفتار شهروندان تاثیر می‌گذارند و می‌توانند برای تنظیم رفتار به کار برده شوند امری پذیرفتنی است و اصولاً چنین امکانی وجود دارد که از طریق برنامه ریزی و طراحی فضاهای سبز شهری و از راه ترکیب این گونه طرح‌ها با نوع نظام انتظام دهنده، مراتب ارتقای اخلاقی و اجتماعی افراد جامعه را فراهم ساخت به طوری که تنها تماس با طبیعت قادر به جبران صدمات وارده به هویت و فراهم‌آوردن رشد موزون شخصیت باشد(Choay, 1986: 255). امروزه برنامه‌ریزی و طراحی فضای سبز شهری یکی از موارد مهم دخالت در زندگی و سازمان شهری است که براساس شناخت و تجزیه و تحلیل نیازهای جامعه شهری از یک سو و امکانات، محدودیت‌ها و نیازهای محیطی از طرف دیگر، سازمان داده می‌شود(بهرام سلطانی، ۱۳۷۱: ۶).

یافته‌های پژوهش

توزیع فضایی پارک‌ها و فضاهای سبز در شهر ایلام

شهر ایلام در سال‌های گذشته و نه‌چندان دور دارای باغات و مزارع کشاورزی بسیار بوده‌است اما با توسعه فیزیکی شهر بسیاری از این باغات و مزارع جای خود را به ساختمان‌های مختلف داده و هر روز از میزان فضای سبز موجود در شهر کاسته شده‌است، به گونه‌ای که امروزه در این شهر با وجود دارا بودن طبیعتی زیبا و پارک‌های جنگلی حاشیه شهر، کمبود پارک و فضای سبز درون شهری به طور قابل توجهی محسوس می‌نماید؛ برخی از معدود پارک‌های درون شهر نیز به دلایل متعددی از جمله مکان‌یابی نادرست، عملکرد اصلی خود را از دست داده و به فضاهایی خالی از مردم تبدیل شده‌اند. شهر ایلام دارای ۶۲ پارک محله‌ای، ۹ پارک عمومی و ۳ پارک جنگلی است؛ سرانه فضای سبز در این شهر ۹/۷۳ مترمربع و مساحت کل فضای سبز ۱/۶۵۵/۰۰۰ مترمربع گزارش شده

است؛ که از این مقدار ۳۱ هکتار آن را پارک‌های عمومی تشکیل می‌دهند. در این میان پارک ملت با مساحتی در حدود ۵ هکتار یکی از پارک‌های عمومی بزرگ شهر محسوب می‌شود(جدول ۱)(شیخی و همکاران،۱۳۹۲: ۴).

جدول۱. پارک‌های عمومی موجود در شهر

نام	مساحت(هکتار)	نام	مساحت(هکتار)
پارک ملت	۵	پارک رزمندگان	۱
پارک کودک	۱	پارک شقایق	۳،۱
پارک لاله	۲،۲	پارک کوثر	۶
پارک آزادی	۲	پارک چغاسبز	۸
پارک تپه‌شاهد	۵،۷		

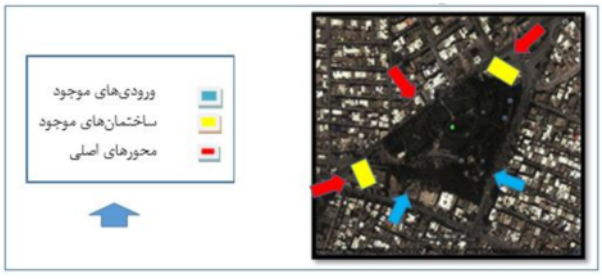
منبع: سازمان پارک‌ها و فضاهای سب

نورپردازی

پارک یکی از معدود فضاهای جمعی شهر است که می‌تواند زندگی شبانه داشته باشد. در فصول گرم سال فضای شبانه پارک، بخوبی بستر مناسبی برای حضور خانواده‌ها و دیگر گروه‌های مردمی را فراهم می‌کند. اما این مهم مستلزم نورپردازی مناسب جهت خوانایی فضاهای کور و ایجاد امنیت بصری از دید مردم است، نورپردازی مناسب در شب حتی می‌تواند در زیباسازی پارک‌های شهری به‌عنوان یک جاذبه شهری پدیدار شود. مطالعات متعدد نشان داده است که افزایش شدت روشنایی کاهش شدید جرایم شبانه را به همراه دارد. این مطالعات تأیید کننده این است که سطح روشنایی بالاتر به ساکنان احساس امنیت بیشتری القا نموده، موجب کیفیت زندگی بهتر و مناسب‌تری می‌شود(تقوایی و همکاران، ۱۳۹۰: ۷). در نمونه مورد مطالعه نورپردازی ضعیف و محدود و همچنین مکان‌یابی نامناسب منابع نور سبب مرگ شبانه پارک می‌شود که این موضوع سبب مرگ این پارک در ساعات شبانه شده است.

ورودی و دسترسی پارک

سردر ورودی یکی از عناصر ضروری در خوانش مکان‌های عمومی و همچنین از عناصر جاذب مکان بوده است. در پارک ملت ایلام که در مقیاس ناحیه عمل می‌کند وجود دسترسی‌های مختلف از چهارسو یک نکته بسیار مهم می‌باشد؛ اما در سال‌های اخیر متاسفانه ساخت و سازهای ناهمخوان و متعدد در درون و بیرون پارک با تضعیف نمودن این دسترسی‌ها، باعث کاهش ارتباط پارک با خیابان‌های اطراف و کاهش دید بصری از شهر به فضای پارک شده و در نتیجه بزهکاران این پارک را فضایی امن برای فعالیت‌های خود یافته‌اند، به‌گونه‌ای که در شرایط کنونی میزان مراجعه به پارک از جانب شهروندان، به‌دلیل وجود فعالیت‌های نامتعارف صورت گرفته از جانب بزهکاران و معتادان، هر روز در حال کاهش است. ورودی‌های موجود در این پارک در جداره‌های رو به محلات و کم‌تردد مکان‌یابی شده‌اند. این در حالی است که سایت پارک ملت مستقیماً با دو فلکه‌ی شهدا و فاتحان میمک در ارتباط است، اما از سمت جنوب یا فلکه شهدا، ساختمان خدمات درمانی و از سمت شمال یا فلکه فاتحان میمک ساختمان سرویس بهداشتی و همچنین طراحی نامناسب خود فلکه مانع از ارتباط بصری با پارک شده و چشم‌اندازهای اصلی پارک مسدود شده است. از سمت شمال غرب نیز که خیابان عدالت محور اصلی ورودی شهر می‌باشد هیچ ورودی یا سردری طراحی نشده است(شکل۴). مابقی ساختمان‌های مجاور همچون ساختمان بهزیستی، کانون فرهنگی و مدرسه پشت به پارک و روی به سمت خیابان داشته و دید بصری از خیابان به پارک را مسدود نموده‌اند. علاوه بر این وجود ساختمان‌های کوچک و غیرعملکردی متعدد در درون پارک باعث افزایش نقاط کور و ایجاد فضایی امن برای بزهکاران شده است(شکل۵)(شیخی و همکاران،۱۳۹۲: ۹).

شکل۴. ورودی و مسیر دسترسی به پارک

منبع:Google Earth

شکل۵. وجود ساختمان‌های بدون استفاده در داخل پارک

کاربری‌های موجود در پارک

کاربری‌ها و خدمات موجود در پارک می‌توانند در سر زندگی اینگونه فضاها مؤثر واقع شود. این گونه کاربری‌ها باید همخوان و در راستای هدف اصلی پارک که ایجاد محیطی آرام و پرنشاط برای صرف اوقات فراغت شهروندان است، باشد. که می‌تواند شامل کتابخانه، کتاب‌فروشی، فروشگاه، کافه، فضای بازی، نمایشگاه، موزه و... باشد. اما متاسفانه تنها خدمات موجود در پارک شامل یک فضای بازی برای کودکان و یک گلخانه قدیمی است که استقبال چندانی از سوی شهروندان نمی‌شوند(شیخی و همکاران،۱۳۹۲: ۵)(شکل ۶). این پارک همچنین دارای یک تئاتر در فضای باز بوده که به علت عدم استفاده و رسیدگی از آن همچون مابقی کاربری‌های موجود در پارک متروک شده و بیشتر سبب ایجاد نقاط کور در پارک گشته‌اند(شکل ۷).

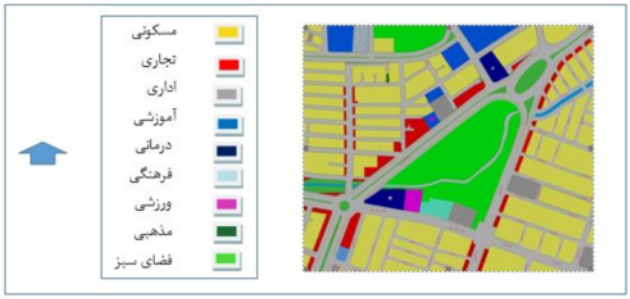
شکل۶. گلخانه
منبع: نگارندگان

شکل۷. تئاتر
منبع: نگارندگان

کاربری‌های مجاور پارک

از جمله مهمترین کاربری‌های مجاور پارک می‌توان به ساختمان مرکزی شهرداری، ساختمان دادگستری، بیمارستان، درمانگاه،کانون فرهنگی، اداره بهزیستی، مدارس و ساختمان‌های تجاری در لایه نخست و ساختمان‌های مسکونی در لایه بعد اشاره نمود؛ که در شکل(۸) به صورت لکه‌هایی نشان داده شده و در بخش تحلیلی مبحث سازگاری به تاثیر و میزان سازگاری آن‌ها با فضای پارک پرداخته می شود.

شکل۸. کاربری های مجاور
منبع: شهرداری ایلام

سازگاری

منظور از مولفه سازگاری، قرارگیری کاربری‌های سازگار در کنار یکدیگر و برعکس جداسازی کاربری‌های ناسازگار از یکدیگر است(زیاری، ۱۳۸۱: ۲۹). براین اساس در این بخش به تحلیل کاربری‌های پیرامونی پارک و میزان تاثیرگذاری و سازگاری آنها با فضای سبز موجود پرداخته می‌شود.

- شهرداری: ساختمان مرکزی شهرداری ایلام در روبروی ورودی جبهه جنوب‌شرقی پارک قرارگرفته، و این ساختمان در هماهنگی کامل با فضای پارک می‌باشد و فضای پارک می‌تواند مورد استفاده مراجعه کنندگان به این ساختمان به عنوان مکانی برای استراحت قرارگیرد.

- مسکونی: یکی از نکات مثبت پارک، احاطه شدن از سه جبهه به وسیله ساختمان‌های مسکونی می‌باشد، به‌گونه‌ای که ساکنین این ساختمان‌ها با پای پیاده در زمانی در حدود حداکثر ۵ تا ۱۰ دقیقه می‌توانند خود را به این پارک برسانند.

- آموزشی: در مجاورت پارک چندین فضای آموزشی از دبستان تا دبیرستان وجود دارد. دسترسی مراکز آموزشی به فضاهای سبز، به خصوص مدارس می تواند از نظر سالم سازی محیط‌های آموزشی، ایجاد چشم‌انداز و آرامش بصری که دانش آموزان در دسترسی به پارک کسب نمایند، موثر باشند.

- کانون فرهنگی: این ساختمان به لحاظ عملکردی یک کاربری کاملاً سازگار با فضای پارک می‌باشد، اما متاسفانه از جهت کالبدی این ساختمان پشت به پارک و بدون هیچگونه ارتباط بصری، در جبهه جنوبی پارک قرارگرفته و دید افراد را از خیابان ربابه کمالی به پارک، مسدود نموده است(شکل ۹).

- درمانی: در جبهه جنوبی پارک و در مجاورت میدان شهدا یک درمانگاه قرارگرفته، که علاوه بر ناهمخوانی عملکردی، از جهت بصری مانع دید از سمت میدان شهدا و همچنین خیابان ربابه کمالی به پارک می‌شود(شکل ۱۰).

- اداره بهزیستی: ساختمان اداره در جبهه جنوبی پارک و بدون ارتباط با فضای آن قرارگرفته و دید بصری از خیابان به پارک را مسدود می‌نماید.

- دادگستری: قرارگیری ساختمان دادگستری در جبهه غربی پارک و استفاده مراجعین به این ساختمان از فضای پارک به عنوان مکانی برای استراحت و انتظار، موجب نشاط و سرزندگی فضای پارک می‌گردد.
- تجاری: کاربری‌های تجاری عموماً در سمت شرقی و شمالی پارک قرارگرفته و به دلیل فاصله زیاد ارتباط بسیار ضعیفی را با فضای پارک برقرار می‌نمایند. کاربری‌های قرارگرفته در سمت غربی سایت نیز اکثراً به دفاتر وکلا اختصاص یافته که نمی‌تواند ارتباط مناسبی را با پارک ایجاد کند.

شکل۹. کانون فرهنگی

منبع: نگارندگان

شکل۱۰. درمانگاه

منبع: نگارندگان

مروری بر خصوصیات اجتماعی- اقتصادی پاسخگویان

بر اساس داده‌های مستخرج از پرسشنامه، از مجموع ۳۹۰ عضو نمونه مورد بررسی، ۲۱۸ نفر(۵۵,۹ درصد) از پاسخگویان را زنان و ۱۷۲ نفر(۴۴,۱ درصد) را مردان تشکیل می‌دهند. توزیع سنی پاسخگویان در سه بازه سنی جوان، میان سال و بزرگ سال یعنی بازه‌های ۱۲-۲۵، ۲۶-۵۰ و ۵۱ به بالا می‌باشد که به ترتیب فراوانی، ۱۹۱ نفر(۴۹ درصد) جوان، ۱۲۹ نفر(۳۳,۱ درصد) میان سال و ۷۰ نفر(۱۷,۹ درصد) را بزرگسالان تشکیل داده است. در جدول(۲) به بررسی تأثیر سن بر استفاده روزانه از پارک‌های شهری پرداخته شده، نتایج نشان می‌دهد استفاده روزانه از پارک‌های شهری به ترتیب از سنین جوان، میان‌سال و بزرگسال کاهش می‌یابد. در جدول(۳) به بررسی وضعیت استفاده از پارک‌های شهری از نظر وضعیت جنسیت پرداخته شده است. در بررسی سطح تحصیلات پاسخگویان به ترتیب دیپلم با ۴۸,۲ درصد، لیسانس با ۲۶,۷ درصد، بیسواد ۲۶,۷ درصد فوق لیسانس به بالا با ۶,۹ درصد بیشترین و کمترین فراوانی را داشته اند. همچنین از نظر وضعیت اشتغال به ترتیب فراوانی ۳۲,۸ درصد دانش‌آموزان، ۲۹,۷ درصد کارمندان، ۱۵,۱ درصد مشاغل آزاد و کسبه بازار، ۹,۲ درصد دانشجویان، ۶,۹ درصد افراد بیکار و ۶,۲ درصد پاسخ دهندگان را زنان خانه‌دار تشکیل داده است. که بیشترین استفاده‌کنندگان از پارکهای شهری را به ترتیب فراوانی قشر افراد بیکار، دانشجویان و دانش‌آموزان تشکیل داده است.

جدول ۲. میزان استفاده شهروندان ایلام از پارک‌های شهری

سن	در صد استفاده از پارک‌های شهری					تعداد	
	خیلی کم	کم	تاحدودی	زیاد	خیلی زیاد	درصد	فراوانی
۱تا ۲۵ سال	۳۵,۶	۱۶,۸	۳۲,۵	۱۲,۶	۲,۶	۴۹,۰	۱۹۱
۲۶تا ۵۰ سال	۴۸,۱	۲۰,۲	۲۵,۶	۵,۴	۰,۸	۳۳,۱	۱۲۹
۵۱ به بالا	۷۲,۹	۲۱,۴	۵,۷	۰,۰	۰,۰	۱۷,۹	۷۰
جمع کل	۴۶,۴	۱۸,۷	۲۵,۴	۷,۹	۱,۵	۱۰۰	۳۹۰

منبع: یافته های پژوهش

جدول ۳. میزان استفاده شهروندان ایلام از پارک‌های شهری

جنسیت	در صد استفاده از پارکهای شهری					تعداد	
	خیلی کم	کم	تاحدودی	زیاد	خیلی زیاد	درصد	فراوانی
زن	۴۵,۴	۱۷	۲۶,۶	۹,۲	۱,۸	۵۵,۹	۲۱۸
مرد	۴۷,۷	۲۹,۹	۲۳,۸	۶,۴	۱,۲	۴۴,۱	۱۷۲
جمع کل	۴۶,۴	۲۹,۹	۲۵,۴	۷,۹	۱,۵	۱۰۰	۳۹۰

منبع: یافته های پژوهش

بررسی رابطه بین متغیرهای اجتماعی- اقتصادی با رضایتمندی از پارک‌های شهری

الف. بررسی رابطه بین متغیر جنس و میزان استفاده از پارک‌های شهری

برای آزمون وجود یا عدم وجود رابطه بین متغیر جنس و میزان استفاده از پارک‌های شهری شهروندان ایلام از آزمون خی دو[4] استفاده شده است. این آزمون از انواع آزمون‌های ناپارامتری است. نتایج حاصل از آزمون خی دو نشان می‌دهد که تفاوت معنی‌داری بین فراوانی‌های مشاهده شده و مورد انتظار زنان و مردان پاسخگو در خصوص میزان استفاده از پارک‌های مورد بررسی وجود ندارد. درجه معنی‌داری(Sig) حاصل آزمون خی دو برای متغیرهای جنس و میزان رضایتمندی برابر با(۰,۱۱) به دست آمده است. از آنجا که این مقدار از مقدار آلفای قابل قبول(۰,۰۵) برای پذیرش وجود رابطه معنی دار بین دو متغیر بیشتر است، بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که بین جنس پاسخگویان و میزان استفاده آنان از پارک‌های شهری مورد بررسی در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه معنادار وجود ندارد(جدول۴).

جدول ۴. آزمون رابطهٔ بین متغیر جنسیت و میزان استفاده از پارک‌های شهری

متغیر	استفاده شهروندان از پارکهای شهری	
جنسیت	مقدار کمیت F	۳۸۸
	سطح معناداری	۰,۱۱۰

منبع: یافته های پژوهش

ب. بررسی رابطه بین متغیر سن،تحصیلات و اشتغال و میزان استفاده از پارک‌های شهری

وقتی اختلاف بین چند گروه مورد بررسی قرار می‌گیرد تحلیل واریانس یک طرفه[5] روش مناسبی است، با این فرض که متغیر وابسته مورد آزمون از نوع فاصله‌ای و میانگین یک برآورد معتبر مرکزی باشد. اما اگرمتغیر وابسته از نوع رتبه‌ای بود. به جای این آزمون، از آزمون ناپارامتری کروسکال والیس[6] می‌توان استفاده کرد. آزمون کروسکال والیس متناظر ناپارامتری آزمون تحلیل واریانس است و همچون آزمون تحلیل واریانس زمانی به کار می‌رود که متغیر مستقل از بیش از دو گروه تشکیل شده باشد. از آنجاکه متغیرهای مستقل سن، سطح تحصیلات و وضعیت اشتغال از بیش از دو گروه تشکیل شده‌اند و متغیر وابسته میزان استفاده از پارک‌های شهری نیز متغیری رتبه‌ای محسوب می‌شود، در نتیجه برای آزمون رابطه بین این متغیرها از آزمون ناپارامتری کروسکال والیس استفاده شد. نتایج این آزمون نشان می‌دهد که سطح معنی داری(Sig) محاسبه شده برای رابطه بین سن و میزان استفاده از پارک‌های شهری برابر با ۰,۰۰ ، رابطه سطح تحصیلات و میزان استفاده از پارک‌های شهری برابر با۰,۰۲۰ و رابطه بین وضعیت اشتغال و میزان استفاده از پارک‌های شهری برابر با ۰,۰۰ می‌باشد. از آنجا که این میزان کمتر از۰,۰۵ می‌باشد، می‌توان نتیجه گرفت که بین متغیر سن، تحصیلات و وضعیت اشتغال پاسخگویان و میزان استفاده آنان از پارک‌های شهری رابطه ای معنادار وجود دارد.

جدول ۵. آزمون رابطهٔ بین متغیرهای وابسته و میزان استفاده از پارک‌های شهری

عنوان آزمون		متغیر وابسته		
		سن	سطح تحصیلات	وضعیت اشتغال
درجه آزادی	df	۲	۳	۵
سطح معنی داری	Asymp. Sig	۰,۰۰۰	۰,۰۲۰	۰,۰۰۰
a. Kruskal Wallis Test , b. Grouping Variable: سطح تحصیلات، وضعیت اشتغال و سن				

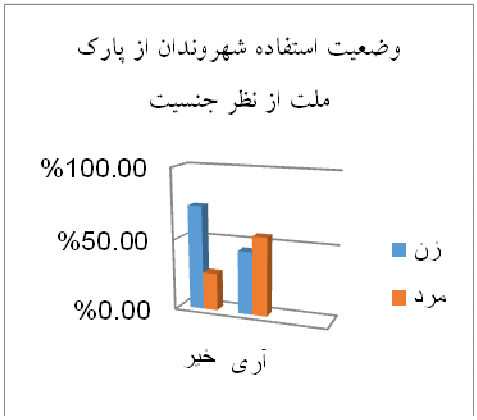
منبع: یافته های پژوهش

بررسی میزان شناخت پارک ملت براساس وضعیت سنی و جنسی شهروندان

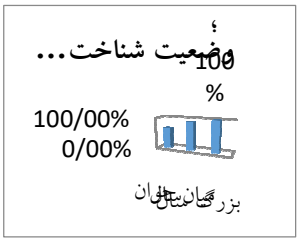
نتایج بدست آمده از جمع آوری پرسشنامه حاکی از آن است که ۱۹,۷ درصد از شهروندان(۷۷ نفر) پارک سراب را نشناخته و استفاده نکرده اند. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان

[4].Chi-square test
[5]. ANOVA
[6]. Kruskal-Wallis

می‌دهد که ۸۳,۱ درصد از این تعداد را افراد در فاصله سنی کمتر از ۲۵ سال تشکیل داده است و بقیه افراد میان سال بوده اند، همچنین به لحاظ جنسیت نزدیک به ۸۰ درصد از این جمعیت را زنان تشکیل می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که علت عدم آشنایی جوانان با پارک مورد نظر متروک بودن این پارک در سال‌های اخیر بوده است. با وجود آشنایی مابقی جامعه آماری ۲۰,۶ درصد افراد تا بحال از این پارک استفاده نکرده اند که ۷۳,۴ درصد این افراد را زنان تشکیل می‌دهد. با توجه به شکل(۱۱ و ۱۲) می‌توان نتیجه گرفت که متروک بودن، عدم سرزندگی، وجود رفتارهای ناهنجار و عدم امنیت در این پارک سبب عدم شناخت این پارک از سوی جوانان و ایجاد ذهنیت نامناسب از سوی قشر آسیب پذیر جامعه یعنی کودکان و زنان شده است.

شکل۱۱. وضعیت استفاده شهروندان از پارک ملت از نظر جنس

شکل ۱۲. وضعیت شناخت شهروندان از پارک ملت از نظر سن

بررسی رابطه بین متغیر سن و میزان شناخت و استفاده از پارک ملت

نتایج این آزمون نشان می‌دهد که سطح معنی داری(Sig) محاسبه شده برای رابطه بین سن و میزان شناخت و استفاده از پارک ملت(سراب) برابر با ۰,۰۰۰ می‌باشد. از آنجا که این میزان کمتر از۰,۰۵ می‌باشد، می‌توان نتیجه گرفت که بین متغیر سن و میزان شناخت واستفاده شهروندان از پارک ملت رابطه ای معنادار وجود دارد.

جدول ۶. آزمون رابطهٔ بین متغیر سن و میزان شناخت از پارک ملت

عنوان آزمون	Test Statistics[a,b]	
درجه آزادی	df	۲
سطح معنی داری	Asymp.sig	۰,۰۰۰
a. Kruskal Wallis Test , b. Grouping Variable: سن		

منبع: یافته های پژوهش

بررسی رابطه بین متغیر جنسیت و میزان شناخت و استفاده از پارک ملت

برای آزمون وجود یا عدم وجود رابطه بین متغیر جنس و میزان شناخت شهروندان از پارک ملت ایلام از آزمون خی دو استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون خی دو نشان می‌دهد که تفاوت معنی داری بین فراوانی‌های مشاهده شده و مورد انتظار زنان و مردان پاسخگو در خصوص میزان شناخت و استفاده از پارک مورد بررسی وجود دارد. درجه معنی داری(Sig) حاصل آزمون خی دو برای متغیرهای جنس و میزان رضایتمندی برابر با(۰,۰۰۰) به دست آمده است. از آنجا که این مقدار از مقدار آلفای قابل قبول(۰,۰۵) برای پذیرش وجود رابطه معنی دار بین دو متغیرکمتر است، بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که بین جنس پاسخگویان و میزان استفاده آنان از پارک‌های شهری مورد بررسی در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه معنادار وجود دارد.

جدول ۷. آزمون رابطهٔ بین متغیرجنسیت و میزان شناخت از پارک ملت

متغیر	شناخت پارک سراب	
جنسیت	مقدار کمیت F	۹۷,۵۳۳
	سطح معنی داری	۰,۰۰

منبع: یافته های پژوهش

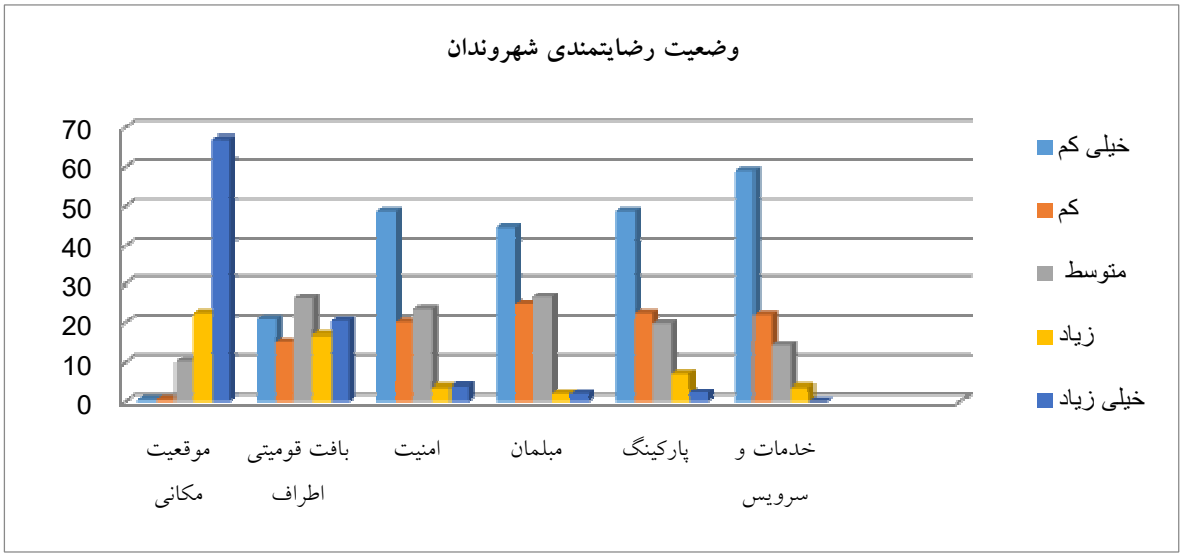
بررسی میزان رضایتمندی از پارک ملت از لحاظ وضعیت دسترسی، بافت قدیمی و قومیتی، امنیت، مبلمان، پارکینگ و خدمات

به منظور سنجش میزان رضایتمندی شهروندان از وضعیت موجود پارک ملت سوالاتی در زمینه موقعیت مکانی و دسترسی، بافت قدیمی و قومیتی مجاور پارک، امنیت، مبلمان، پارکینگ، خدمات و وضعیت سرویس‌های بهداشتی، به صورت ۵ طیفی مورد ارزیابی قرار گرفته است. نتایج استخراج شده از پرسشنامه نشان می‌دهد که بیش از ۸۹ درصد شهروندان از وضعیت دسترسی و موقعیت مکانی پارک مورد بررسی احساس رضایتمندی داشته‌اند. در رابطه با رضایتمندی شهروندان از بافت قدیمی و قومیتی اطراف پارک نتایج بدست آمده بی‌تأثیر بوده، اما از نظر وضعیت امنیت، مبلمان، پارکینگ و خدمات بیش از ۶۷ درصد شهروندان نسبت به این موارد احساس عدم رضایتمندی دارند.

جدول ۸. رضایتمندی شهروندان از وضعیت دسترسی، بافت قدیمی و قومیتی، امنیت، مبلمان، پارکینگ و خدمات

طیف میزان رضایتمندی	موقعیت مکانی، فاصله و دسترسی		بافت قدیمی و قومیتی مجاور		امنیت		مبلمان		پارکینگ		خدمات و سرویس‌ها	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
بسیار کم	۰	۰	۵۲	٪۲۰,۹	۱۲۱	٪۴۸,۶	۱۱۰	٪۴۴,۲	۱۲۱	٪۴۸,۶	۱۴۷	٪۵۹
کم	۰	۰	۳۸	٪۱۵,۳	۵۰	٪۲۰,۱	۶۲	٪۲۴,۹	۵۶	٪۲۲,۵	۵۵	٪۲۲,۱
متوسط	۲۶	٪۱۰,۴	۶۶	٪۲۶,۵	۵۹	٪۲۳,۷	۶۷	٪۲۶,۹	۴۹	٪۱۹,۷	۳۶	٪۱۴,۵
زیاد	۵۶	٪۲۲,۵	۴۲	٪۱۶,۹	۹	٪۳,۶	۵	٪۲	۱۷	٪۶,۸	۹	٪۳,۶
بسیار زیاد	۱۶۷	٪۶۷,۱	۵۱	٪۲۰,۵	۱۰	٪۴	۵	٪۲	۶	٪۲,۴	۲	٪۰,۸
جمع	۲۴۹	۱۰۰	۲۴۹	۱۰۰	۲۴۹	۱۰۰	۲۴۹	۱۰۰	۲۴۹	۱۰۰	۲۴۹	۱۰۰

منبع: یافته های پژوهش

شکل ۱۳.میزان رضایتمندی شهروندان از وضعیت دسترسی، بافت قدیمی و قومیتی، امنیت، مبلمان، پارکینگ و خدمات

بررسی میزان وجود افراد بزهکار و نقاط ناامن در پارک از نظر شهروندان

طیف طراحی شده به منظور دستیابی به وضعیت وجود یا عدم وجود نقاط کور و افراد بزهکار در پارک از نظر پاسخ دهندگان به صورت خیلی کم، کم، تاحدودی، زیاد و خیلی زیاد می‌باشد. نتایج حاصل از پرسشنامه حاکی از آن است که ۶۶,۳ درصد از پاسخ دهندگان از نظر وجود نقاط کور در پارک مورد بررسی در طیف زیاد و خیلی زیاد قرار داشته و همچنین ۶۷,۱ درصد از پاسخ دهندگان از نظر حضور افراد بزهکار در پارک در طیف زیاد و خیلی زیاد قرار دارند.

جدول ۹. وجود ناامنی در پارک از نظر شهروندان

وضعیت	وجود افراد بزهکار و معتاد در پارک		وجود نقاط کور و ناامن در پارک	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
بسیار کم	۹	٪۳,۶	۱۵	٪۶
کم	۱۲	٪۴,۸	۲۷	٪۱۰,۸
متوسط	۵۶	٪۲۲,۵	۴۲	٪۱۶,۹
زیاد	۶۶	٪۲۶,۵	۵۵	٪۲۲,۱
بسیار زیاد	۱۰۶	٪۴۲,۶	۱۱۰	٪۴۴,۲
جمع	۲۴۹	۱۰۰	۲۴۹	۱۰۰

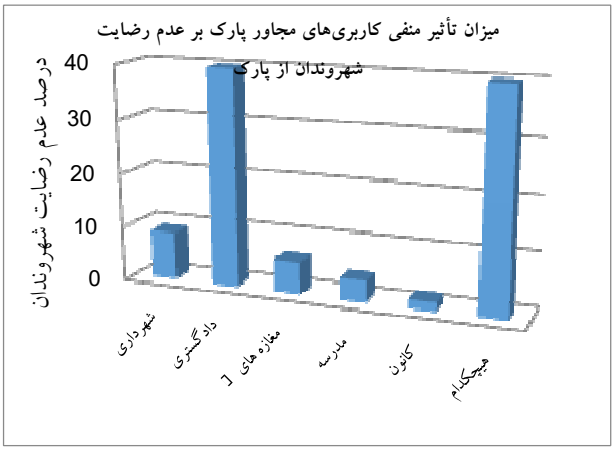
منبع: یافته های پژوهش

شکل ۱۴.میزان وجود افراد بزهکار و نقاط ناامن در پارک از نظر شهروندان

بررسی میزان ناهمخوانی کاربری‌ها اطراف پارک از دید شهروندان

در رابطه با میزان رضایتمندی از کاربری های مجاور پارک مورد بررسی نتایج حاکی از آن است که ۳۷,۸ درصد شهروندان نسبت به وجود کاربری دادگستری واقع در جبهه‌ی شمال غربی پارک احساس عدم رضایتمندی داشته اند، این درصد به نسبت درصد عدم رضایتمندی به کابری های دیگر همچون شهرداری، مغازه‌ها، مدرسه و کانون درصد قابل توجهی می‌باشد.

شکل ۱۵.میزان نا همخوانی کاربری‌ها اطراف پارک از دید شهروندان

بررسی وضعیت تصورات ذهنی و خاطرات جمعی شهروندان از پارک ملت

پارک ملت قدیمی‌ترین پارک‌شهری ایلام می‌باشد که از سال‌های دور عرصه دیداری و فضایی خاطره‌انگیز چندین نسل از شهروندان ایلامی بوده است. به همین منظور شناخت از چگونگی تصورات ذهنی و خاطرات جمعی چند نسل از شهروندان می‌تواند وضعیت هنجاری پارک به عنوان عرصه دیداری مردم را در دوره‌های مختلف نشان دهد. به منظور دستیابی به چگونگی تصورات ذهنی و خاطرات جمعی شهروندان سوالاتی در زمینه خاطره فردی و جمعی و مثبت یا منفی بودن این خاطرات از پاسخ دهندگان پرسیده شده است. نتیجه داده‌های بدست آمده نشان می‌دهد که بیشترین خاطرات مثبت از این پارک در فاصله سنی بزرگسال و بیشترین خاطرات منفی در فاصله سنی جوانان می‌باشد. با مقایسه چگونگی خاطرات در سه فاصله سنی جوان، میان سال و بزرگ سال می‌توان نتیجه گرفت که پارک ملت ایلام در چند دهه‌ی اخیر نتوانسته به عنوان یک فضای تعامل‌گرا و مثبت، بستر تعاملات اجتماعی در شکل یک فضای جمعی برای استفاده قشر میان سال و جوان باشد.

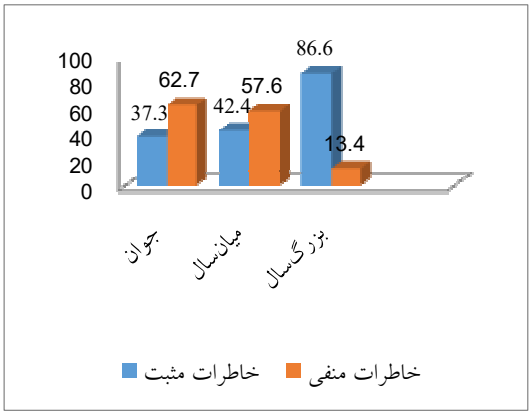
بررسی رابطه بین متغیر جنسیت و چگونگی وضعیت تصورات ذهنی و خاطرات جمعی شهروندان از پارک ملت

نتایج این آزمون نشان می‌دهد که سطح معنی داری(Sig) محاسبه شده برای رابطه بین سن و چگونگی وضعیت تصورات ذهنی و خاطرات جمعی چگونگی وضعیت تصورات ذهنی و خاطرات جمعی شهروندان از پارک ملت برابر با ۰,۰۰۰ می‌باشد. از آنجا که این میزان کمتر از ۰,۰۵ می‌باشد، می‌توان نتیجه گرفت که بین متغیر سن و خاطرات جمعی شهروندان از پارک ملت رابطه ای معنادار وجود دارد.

جدول ۱۰.آزمون رابطه بین متغیر جنسیت و چگونگی وضعیت تصورات ذهنی و خاطرات جمعی شهروندان از پارک ملت

عنوان آزمون	Test Statistics[a,b]	
خی دو	Chi-Squar	۴۲,۶۸۸
درجه آزادی	df	۲
سطح معنی داری	Asymp.sig	۰,۰۰۰
a. Kruskal Wallis Test , b. Grouping Variable: جنس		

منبع: یافته های پژوهش

شکل ۱۶.وضعیت تصورات ذهنی و خاطرات جمعی شهروندان از پارک ملت

نتیجه گیری

فضاهای سبز در شهرها صرف نظر از بازده اکولوژیک، دارای آثار و تبعات مطلوب بسیاری در زمینه‌های اجتماعی و روانشناختی هستند؛ اما این فضاها در صورت عملکرد ضعیف مدیریت شهری می‌توانند زمینه ساز برخی از کارکردهای نامطلوب باشد. نکته قابل تأمل این است که در امر برنامه ریزی، مکان یابی و طراحی پارک‌ها و فضاهای شهری علاوه بر امکانات و محدودیت‌های محیطی، به نیازها و خواسته های تمامی اقشار، سنین و گروه های مختلف اجتماعی نیز توجه شود. و به مقوله ایمنی به عنوان عاملی مهم و موثر در جذابیت پارک ها توجه نموده و امنیت اجتماعی را برای مراجعین تأمین نمایند.

آنچه مشخص است در پارک ملت شهر ایلام تا کنون علاوه بر امکانات و محدودیت های فضایی، به نیازها و عوامل انگیزشی اقشار مختلف اجتماعی توجه چندانی نشده است. عدم خوانایی، ضعف در مبلمان و خدمات، پوشش گیاهی طراحی نشده، وجود نقاط کور، ضعف در نورپردازی، عدم کاربرهای مرتبط و... همگی عدم سرزندگی پارک مورد بررسی را موجب شده است که این خود سبب عدم حضور جمعی مردم در پارک و در نتیجه ایجاد بستر مناسبی برای افراد بزهکار و ناهنجاری اجتماعی شده است.

نتایج بدست آمده از پرسشنامه حاکی از آن است که ۱۹,۷ درصد از شهروندان پارک ملت را نشناخته و استفاده نکرده اند که ۸۳,۱ درصد این تعداد را افراد کمتر از ۲۵ سال تشکیل داده است. همچنین با وجود آشنایی مابقی جامعه آماری ۲۰,۶ درصد افراد تا به حال از این پارک استفاده نکرده‌اند که ۷۳,۴ درصد این افراد را زنان تشکیل داده و مابقی در سنین پایین‌تر از ۲۵ سال می‌باشند. این موضوع عدم امنیت در پارک و وجود نابهنجاری را نشان می‌دهد. با توجه به نقش و ضرورت فضای سبز و پارک‌ها در بهبود کیفیت زندگی شهری، راهکارهایی جهت افزایش امنیت، جذب‌وبهبودجمعیت‌پذیری‌و خدمات رفاهی ارائه می گردد.

پیشنهادها

- حذف نقاط کور پارک با تخریب ساختمان‌های متروک با هدف کاهش فضاهای جرم‌ساز.
- کاهش تراکم درختان در نقاط انبوه پارک با هدف خوانایی قسمت‌های مختلف.
- بهبود وضعیت نورپردازی با هدف خوانایی در ساعات شبانه و تقویت زندگی شبانه پارک.
- به کارگیری نگهبان به منظور افزایش احساس امنیت و محافظت از پارک.
- حذف ساختمان‌های موجود در ورودی‌های اصلی و افزایش خوانایی ورودی‌های پارک.

- احیاء کاربری‌های متروک همچون گلخانه و تئاتر روباز با هدف جذب شهروندان.
- اضافه کردن کاربری‌های فرهنگی با هدف جذب قشر جوان همچون کتابخانه و امکانات تفریحی و ورزشی.
- ایجاد فضای باز به منظور برگزاری نمایشگاه، مراسم فرهنگی و نمایش آثار هنری.
- استفاده از یادمان‌ها و مجسمه‌های مفاخر بومی با هدف تقویت تاریخ و فرهنگ شهر.
- ادغام کاربری‌های اطراف با پارک و چند منظوره کردن عملکرد پارک.
- بهبود وضعیت خدمات و سرویس دهی پارک از قبیل سرویس‌های بهداشتی، آبخوری، سطل زباله و ...
- بهبود وضعیت مبلمان، فضاهای آلاچیق و کف سازی پارک.
- مکان‌یابی و طراحی پارکینگ اتومبیل.
- طراحی مسیرهای پیاده و دوچرخه.
- اضافه نمودن فروشگاه به منظور عرضه‌ی خدمات به شهروندان.
- کاشت درختان بومی و همخوان با بافت به منظور شناخت بیشتر گونه‌های خاص منطقه.
-گسترش فضاهای بازی کودکان.
- ایجاد آب نما و حوض با هدف افزایش طراوت پارک.

منابع

امین‌زاده، بهناز؛ افشار، دخی(۱۳۸۲)، طراحی و الگوهای رفتاری: پیشنهادی برای بهسازی پارک‌های شهری، ویژه‌نامه طراحی محیط، شماره ۲۹، صص ۴۳-۶.

بهرام‌سلطانی،کامبیز(۱۳۷۱)، مجموعه مباحث و روش‌های شهرسازی، محیط زیست، تهران: مرکز مطالعات شهرسازی و معماری ایران.

تقوایی، مسعود و شاهوردیان، مرضیه(۱۳۸۲)، برنامه ریزی و طراحی فضای سبز شهری و تأثیرات متقابل آن بر انسان و طبیعت، سپهر، دوره دوازدهم، شماره ۴۷، صص ۵۵ – ۴۶.

تقوایی، مسعود، وارثی، حمیدرضا، درکی، افشین(۱۳۹۰)، بررسی نقش نورپردازی در توسعه گردشگری شهری، مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه‌ای،سال دوم،شماره ۸، ۱۸-۱.

خلیل نژاد، سید محمد رضا و واحد کیانی(۱۳۹۱)، بررسی کیفی توسعه پارک های شهری و بهینه سازی استفاده شهروندان از آن در بیرجند، جغرافیا و آمایش شهری- منطقه ای، شماره ۵، صص ۳۴-۲۱.

رفیعیان، مجتبی؛ خدایی، زهرا(۱۳۸۹)، شهروندان و فضاهای شهری، انتشارات دانشگاه آزاد، تهران.

زیاری، کرامت‌اله(۱۳۸۱)، برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری،انتشارات دانشگاه یزد.

سعیدنیا، احمد(۱۳۸۳)، فضای سبز شهری، کتاب سبز شهرداری‌ها(ج ۹)، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، تهران.

شیخی، حجت، ناصری، وحید، حیدری، محمد(۱۳۹۲)، بررسی اصول و معیارهای مکان یابی پارک های شهری، مطالعه موردی؛ پارک ملت ایلام، اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار، تهران اسفند.

صالحی فر، محمد، علی‌زاده، سیددانا(۱۳۸۷)، تحلیلی بر ابعاد اجتماعی و روان‌شناختی فضاهای سبز در شهرها، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۱، صص ۳۳- ۱۹.

لقائی، حسنعلی(۱۳۷۳)، برنامه ریزی و طراحی فضای سبز شهری، فصلنامه محیط زیست، شماره ۵، صص ۷۸- ۶۳.

محمدی، جمال و رخشانی نسب، حمید رضا(۱۳۹۰)، تحلیل رفتاری عوامل کمی و کیفی موثر بر جذب شهروندان به پارک های شهری اصفهان، فصلنامه علمی پژوهشی فضای جغرافیایی، سال یازدهم، شماره ۳۴، صص ۴۸- ۲۸.

محمدی، جمال، محمدی ده چشمه، مصطفی و ابافت یگانه، منصور(۱۳۸۶)، ارزیابی کیفی نقش فضاهای سبز شهری و بهینه سازی استفاده شهروندان از آن در شهرکرد، محیط شناسی، سال سی وسوم، شماره۴۴، صص ۱۰۴-۸۸.

مدنی‌پور، علی(۱۳۸۷)، فضاهای عمومی و خصوصی شهر، تهران، انتشارات شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری(وابسته به شهرداری تهران).

معینی، مهدی(۱۳۹۰)، شهرهای پیاده مدار، تهران، انتشارات آذرخش.

Carr, S .et al. 1992. Public Space, New York: Cambridge University Press.

Choay.Francoise: urbanism in Question, Translated excerpte from, L urbanism utopias et realites: one anthologies. Paris: Seuil, in Cottdiner and LAGOPOULUS, 1986.

Clarke, R. et al,1997, Designing out Crime, in Critical Justice Issues, American Society of Criminology.

Fyfe, R. Nicholson, 1988. The Image of the street, London: E and FN Spon.

Marcus, C. Francis, C. 1990. People and Design in the Violent City, London Architectural Press.